

Läsförståelse

Tid: 60 minuter
Inga hjälpmedel

Namn:

Födelsedatum:

Testdatum:

Maxpoäng: 35

Del 1 - Insändare

Läs insändarna och svara på frågorna genom att kryssa för om varje påstående är rätt eller fel under varje insändare.

Insändare 1

Börja sopa gatorna tidigare!

Efter en lång vinter ligger fortfarande stora mängder sand och grus kvar på många av stadens trottoarer och vägkanter. För fotgängare och cyklister innebär detta inte bara en stor risk för att halka, det ser också tråkigt ut med sand och grus som ligger kvar på gatorna.

Det är anmärkningsvärt att kommunen ännu inte har justerat sina rutiner för vårstädning. Med hjälp av nyare teknik och förbättrad planering skulle effektiviteten kunna förbättras avsevärt. Sopning som påbörjas i god tid skulle inte bara minska antalet olyckor utan även möjliggöra återvinning av en större andel av sanden - och därmed bidra till en mer hållbar hantering. Dessutom skulle vi slippa de dammoln som sprids när det blåser, något som försämrar luftkvaliteten och påverkar invånare med känsliga luftvägar.

Att vänta in värmen innan städningen känns förlegat. Med modern utrustning skulle rengöringen kunna starta tidigare utan att skada underlaget. Invånare ska kunna känna sig trygga och trivas i sina kvarter, även i övergången mellan vinter och vår.

Vi förväntar oss att kommunen snarast ser över sitt ansvar och agerar därefter.

Per-Erik

Fråga	Rätt	Fel
1. Gruset påverkar endast trafiken och inte människors upplevelse av stadsmiljön.	☐	☐
2. Per-Erik anser att moderna metoder skulle kunna ge både säkrare och mer miljövänliga resultat.	☐	☐

Insändare 2

Dags att slopa sommartiden!

Diskussionen om sommartidens vara eller icke vara har pågått i decennier, men konkreta åtgärder har uteblivit. Det är nu hög tid att avskaffa detta förlegade system som snarare orsakar problem än skapar nytta. De ursprungliga argumenten om energibesparing och ekonomisk effektivitet har visat sig vara svagt underbyggda. Flera aktuella studier pekar dessutom på negativa hälsoeffekter som direkt kan kopplas till de återkommande tidsomställningarna.

Sömnstörningar, minskad koncentration, ökad stressnivå och förskjutningar i dygnsrytmen är bara några exempel på konsekvenser som drabbar stora delar av befolkningen varje gång klockan ställs om. Det finns ingen rationell anledning att år efter år fortsätta med ett system som leder till obalans i människors vardag.

I flera europeiska länder har man redan valt att gå över till permanent normaltid. Det är en lösning som ger ökad stabilitet och förbättrat allmäntillstånd, särskilt för barn och äldre samt personer med sömnrelaterade diagnoser. Ett enhetligt tidssystem året runt är både enklare att följa och bättre anpassat till dagens samhällsrytm, där digitalisering, flexibelt arbete och internationell kommunikation ställer nya krav på kontinuitet.

Sverige bör inte halka efter. Regeringen har ett ansvar att prioritera folkhälsan och borde därför fatta ett beslut som skulle gynna hela befolkningen på lång sikt. Att avskaffa sommartiden är ett konkret steg mot ett mer hållbart och harmoniskt samhälle.

Torsten

Fråga	Rätt	Fel
3. Enligt texten finns det fortfarande starka bevis för att sommartiden sparar både energi och pengar.	☐	☐
4. Torsten argumenterar för att Sverige borde följa andra länder som redan har avskaffat sommartiden.	☐	☐

Insändare 3

Fler asylsökande bör få möjlighet att stanna i Sverige!

Det är både ovärdigt och kortsiktigt att mena att Sverige, ett land som ofta talar om mänskliga rättigheter, försvårar möjligheten för människor på flykt att stanna. Krig, politisk förföljelse och förtryck tvingar tusentals att lämna sina hem varje år. Dessa personer söker inte välfärd – de söker trygghet och överlevnad.

Den nya asyllagstiftningen, som trädde i kraft den 1 april, har gjort det betydligt svårare för asylsökande att få stanna. Genom att avskaffa preskriptionsregeln, som tidigare möjliggjorde ny prövning efter flera år i Sverige, ökar risken för att människor ska leva i ovisshet och utsatthet under mycket lång tid.

Jag anser att fler asylsökande borde få permanent uppehållstillstånd – inte bara för att det är ett moraliskt rätt beslut, utan också för att det stärker vårt samhälle. Många av de asylsökande har redan visat sin vilja att bidra till samhället genom arbete, språkstudier och socialt engagemang. I stället för att behandla dem som en belastning, borde vi se dem som en tillgång: nya perspektiv, språk, yrkeserfarenheter och kulturell mångfald berikar samhället.

Ett rättssäkert och humant asylsystem kräver politiskt mod och långsiktigt tänkande. Vi kan inte ha en lagstiftning som enbart fokuserar på avslag. Genom att ge fler möjlighet att stanna, sänder vi också en signal om vilken sorts samhälle vi vill vara: ett som bygger på respekt, inkludering och framtidstro.

Kristina

Fråga	Rätt	Fel
5. Kristina anser att Sverige borde ha en mer generös flyktingpolitik än idag.	☐	☐
6. Enligt Kristina kan asylsökande bidra till samhället på flera sätt.	☐	☐
7. Kristina argumenterar för att tillfälliga uppehållstillstånd är tillräckliga.	☐	☐

Insändare 4

Låt eleverna börja dagen lite senare!

Som pappa till två tonåringar ser jag dagligen hur tidiga morgnar påverkar deras ork, koncentration och humör. De dagar de får börja skolan senare märker vi en markant skillnad: de vaknar mer utvilade, äter frukost i lugn och ro och har lättare att ta till sig undervisningen. Det är uppenbart att den biologiska rytmen hos ungdomar inte passar ihop med nuvarande skolschema.

Vi lever i en tid där kraven på unga är mångdubbla. Det handlar inte enbart om betyg och prov utan också om ständig social jämförelse via digitala plattformar. Den mentala belastningen är påtaglig, och återhämtning har blivit en bristvara.

Forskning från både Sverige och andra länder bekräftar att tonåringars sömnbehov är större än vi tidigare trott. Sömnbrist påverkar inte bara inlärninng negativt, utan ökar även risken för psykisk ohälsa, olyckor och skolfrånvaro. Trots detta förväntas elever ofta prestera på topp från klockan åtta på morgonen.

Att införa fler schemalagda sovmorgnar skulle inte kräva omfattande reformer, men det skulle signalera att vi lyssnar på vad både forskning och ungdomar själva säger. En senare starttid skulle bidra till bättre koncentration, jämnare energinivåer och sannolikt även starkare skolresultat.

Det är dags att skolsystemet moderniseras och börjar spegla kunskapen vi faktiskt har om ungas behov. Vi talar ofta om att skolan ska vara en plats för lärande och välmående - låt oss då också skapa förutsättningarna för det.

Fredrik

Fråga	Rätt	Fel
8. Enligt insändaren påverkas dagens ungdomar inte nämnvärt av sociala medier.	☐	☐
9. Fredrik föreslår att skoldagarna ska förlängas för att kompensera för sena starter.	☐	☐
10. Insändaren argumenterar för en förändring i skolans struktur utifrån forskningsbaserad kunskap.	☐	☐

Insändare 5

Mopedleveranser stör i vårt bostadsområde!

Under de senaste åren har miljön i vårt bostadsområde förändrats. Framför allt har antalet mopedburna matbud ökat markant, särskilt kvällstid och nattetid. Jag vill poängtera att jag inte motsätter mig själva tjänsten – att få mat levererad hem är för många både bekvämt och nödvändigt – men sättet det sker på skapar problem för oss som bor här.

Det handlar inte bara om antalet mopeder, utan också om hur de framförs. Hastigheterna överskrider ofta det tillåtna, och de högljudda motorerna stör nattsömnen för många boende. Flera grannar vittnar om att de vaknar flera gånger per natt av accelererande mopeder som kör in på innergårdar eller smala gångvägar där motorfordon egentligen inte är tillåtna.

Jag har full förståelse för att matbuden arbetar under tidspress och med tuffa villkor, men det får inte ske på bekostnad av trygghet och trivsel i våra gemensamma utemiljöer. Det är en fråga om balans mellan service och hänsyn.

Ett möjligt steg framåt vore att införa tydligare regler kring leveranstider i bostadsområden samt att uppmuntra leveransföretag att satsa på tystare, eldrivna alternativ. Kommunikation mellan fastighetsägare, matleveransbolag och boende borde också prioriteras.

För att det moderna livet ska fungera krävs respekt för både bekvämlighet och livskvalitet. Vi måste kunna leva sida vid sida - med både matbud och medmänniskor.

Johan

Fråga	Rätt	Fel
11. Det är främst hastigheten och ljudnivån som upplevs som störande.	☐	☐
12. Eftersom Johan inte använder matleveranstjänster själv, har han svårt att förstå behovet av dem.	☐	☐
13. Johan föreslår att motorfordon ska förbjudas i hela staden.	☐	☐

Del 2 – Porträtt

Läs texten om Jan Stenbeck och svara på frågorna. Det finns tolv frågor uppdelade i tre delar. Läs instruktionerna för varje del innan du svarar på frågorna. Frågorna kommer i kronologisk ordning i varje del.

Jan Stenbeck

En visionär och medieimperiets skapare

Jan Stenbeck, född den 14 januari 1942, var en av Sveriges mest fascinerande och kontroversiella affärsmän. Han är känd för att ha byggt ett av Sveriges största och mest mångsidiga affärsimperium, Stenbecksimperiet. Hans inflytande sträckte sig över flera branscher, från media och telekommunikation till fastigheter och teknologi. Stenbeck var en man som på sätt och vis var före sin tid och såg möjligheter i framtiden som ingen annan kunde se.

Tidiga år och utbildning

Jan Stenbeck föddes in i en välbärgad familj, där hans far var en framstående affärsman. Familjen Stenbeck var redan då förknippad med en stark entreprenörsanda, vilket skulle påverka Jan i hans egna framtida affärsbeslut. Han växte upp i Stockholm Stockholm men flyttade sedan utomlands och utbildade sig vid några av de mest prestigefyllda universiteten i världen, bland annat vid Harvard Business School. Utbildningen gav honom en gedigen grund i ekonomi och affärsstrategi, men det var som visionär han kom att bli känd.

Affärsresan börjar

Jan Stenbeck var inte en man som nöjde sig med traditionella affärer. Han såg möjligheter på marknader som andra inte ens betraktade som intressanta. Hans affärsresa började på allvar i slutet av 1960-talet och början av 1970-talet, då han först började intressera sig för att skapa värde genom media och teknologi.

Stenbecksimperiet

Jan Stenbecks största prestation är tveklöst skapandet av Stenbecksimperiet, ett affärsimperium som spände över en rad olika branscher. Hans affärsidé var att skapa och investera i stora bolag som dominerade över sina konkurrenter. Han kombinerade innovation och en stark ledning. Några av hans mest kända investeringar inkluderade TV3, Tele2, och Kinnevik, men han ägde flera andra stora bolag.

TV3

En av de mest uppmärksammade investeringarna var startandet av TV3, Sveriges första kommersiella tv-kanal. På 1980-talet var Sveriges mediemarknad strikt kontrollerad av statliga aktörer, och SVT (Sveriges Television) var den dominerande tv-kanalen. Stenbeck såg ett utrymme för en ny typ av tv-kanal, en som inte var styrd av politiska och statliga influenser, utan som istället kunde erbjuda alternativa perspektiv och kommersiellt innehåll. Detta var ett modigt drag, eftersom Stenbeck utmanade den rådande ordningen och fick många att tvivla på idén om en privat tv-kanal.

Men Stenbeck var inte rädd för att ta risker, och han lyckades skapa TV3, som lanserades 1987. Det var en ny era för den svenska mediemarknaden, och även om den mötte mycket motstånd från etablerade aktörer, blev TV3 snabbt en framgång. Denna investering visade på Stenbecks förmåga att både identifiera framtida trender och att utmana etablerade marknader.

Tele2

En annan av Stenbecks banbrytande satsningar var inom telekommunikation. 1989 grundade han Tele2, ett företag som skulle komma att förändra den svenska telekomindustrin. Tele2 utmanade den statliga monopolpositionen som Telia hade på den svenska marknaden, och företaget blev snabbt en pionjär inom mobiltelefoni och internetleveranser. Tele2:s affärsmodell var enkel men effektiv: erbjuda konkurrenskraftiga priser och en mer kundvänlig service än de etablerade aktörerna.

Under Stenbecks ledning expanderade Tele2 inte bara i Sverige utan även internationellt, och blev ett av de mest framgångsrika telekombolagen i Europa. Företagets framgång bidrog till att omforma hela telekommunikationssektorn, både i Sverige och globalt.

Kinnevik och andra investeringar

Stenbecks imperium sträckte sig långt bortom media och telekommunikation. Hans bolag Kinnevik blev ledande inom en rad olika branscher, bland annat detaljhandel, fastigheter och teknologi. Under hans ledarskap expanderade Kinnevik och blev ett av Sveriges mest framgångsrika investmentbolag.

Stenbeck var även en tidig investerare i andra internationella företag och byggde upp ett betydande ägande i flera globala bolag. Hans affärsstrategi var att identifiera och investera i företag som hade potentialen att växa snabbt och förändra sina branscher. Hans satsningar var ofta riskfyllda men också långsiktiga och visade på hans förmåga att tänka bortom de traditionella affärsmodellerna.

Visionären Stenbeck

Stenbeck var känd för sin okonventionella stil och sitt risktagande, vilket gjorde honom både beundrad och kritiserad. Han var inte rädd för att utmana redan etablerade marknader och var beredd att ta stora finansiella risker för att uppnå sina mål. Han var en av de första att förstå vikten av digitalisering och globalisering och satsade på nya teknologier och affärsmodeller långt innan många andra gjorde det.

Hans ledarstil var också omstridd. Han var känd för att vara en hård och krävande chef, som ställde höga krav på sina medarbetare. Han hade samtidigt ett rykte om sig att vara både charmig och skrämmande på en och samma gång. Även hans ledarskap präglades av dubbelsidighet med såväl framgångar som misslyckanden.

Arv och påverkan

Jan Stenbeck avled 2002, endast 60 år gammal. Trots sin tidiga bortgång är hans arv fortfarande starkt närvarande inom svenskt näringsliv. Hans visioner och investeringar har haft en stor inverkan på media-, telekom- och teknikbranscherna, och hans inflytande lever fortfarande kvar.

Stenbeck förändrade för alltid hur vi ser på entreprenörskap och affärsutveckling, och hans sätt att bygga globala imperier genom vision och innovation är fortfarande ett föredöme för dagens affärsledare. Hans mod att utmana det etablerade och hans förmåga att se möjligheter där andra såg risker är en inspiration för många som strävar efter att göra ett avtryck på världen.

Idag är Jan Stenbecks äldsta dotter Christina Stenbeck den av syskonen som är mest engagerad i Kinnevik.

DEL A: Det finns fyra frågor och varje fråga har fyra svarsalternativ. Endast ett av alternativen är rätt, kryssa för detta.

14. Vilken miljö formades Jan Stenbeck av under sin uppväxt?

- A ☐ Han växte upp under enkla förhållanden på landsbygden
- B ☐ Han kom från en affärsinriktad och förmögen familj
- C ☐ Han uppfostrades av akademiker och forskare
- D ☐ Han växte upp i politiskt aktiva kretsar

15. Vad visar Stenbecks tidiga affärssatsningar på?

- A ☐ En förmåga att känna av nya marknader före andra
- B ☐ Ett behov av att konkurrera ut faderns verksamhet
- C ☐ En önskan att hålla sig till traditionella branscher
- D ☐ En stark beroendeställning till utländska investerare

16. Varför blev TV3 en så stor nyhet på sin tid?

- A ☐ Den var Sveriges första kanal som sände via satellit
- B ☐ Den riktade sig till barn och ungdomar
- C ☐ Den sände nyheter dygnet runt
- D ☐ Den bröt statens ensamrätt på tv-sändningar

17. Vad säger texten om Stenbecks påverkan på framtidens affärsledare?

- A ☐ Hans inflytande begränsades till telekomsektorn
- B ☐ Hans strategi anses idag för riskabel
- C ☐ Hans arbetssätt inspirerar fortfarande
- D ☐ Hans investeringar var oftast kortsiktiga

DEL B: Kryssa för ett alternativ som stämmer bäst med den markerade delen av utdraget.

18. "Det var en **ny era** för den svenska mediemarknaden..." Vad menas med "**era**" i detta sammanhang?

- A ☐ Utveckling
- B ☐ Period
- C ☐ Bransch
- D ☐ Startpunkt

19. "En annan av Stenbecks **banbrytande** satsningar var inom telekommunikation..." Vad menas med "**banbrytande**" i detta sammanhang?

- A ☐ Progressiv
- B ☐ Riskfylld
- C ☐ Unik
- D ☐ Normbrytande

20. "Stenbeck var känd för sin **okonventionella** stil och sitt risktagande..." Vad betyder "**okonventionella**" i detta sammanhang?

- A ☐ Traditionella
- B ☐ Effektiva
- C ☐ Ovanliga
- D ☐ Framgångsrika

21. "Tele2:s affärsmodell var enkel men effektiv: erbjuda konkurrenskraftiga priser och en mer kundvänlig service än de **etablerade** aktörerna..." Vad innebär "**etablerade**" här?

- A ☐ Nystartade
- B ☐ Välkända
- C ☐ Auktoriserade
- D ☐ Långvarigt verksamma

DEL C: Svara kortfattat på frågorna.

22. Vilka två områden började Stenbeck intressera sig för under 60–70-talet?

Svar:

23. Vad hette det investmentbolag Stenbeck styrde?

Svar:

24. Vad gjorde Tele2 för att särskilja sig från Telia?

Svar:

25. Vilka två egenskaper kopplas till Stenbecks ledarskap i texten?

Svar:

Del 3 – Artikel

Läs miniartikeln i rutan och komplettera sammanfattningen med hjälp av ordlistan, A-H, nedan. **Skriv rätt bokstav, A-I, i rutorna på ditt svarsblad.**

Lära genom exempel

Inlärningsteori har sin grund i arbetet av Ivan Pavlov, den välkände vetenskapsmannen som på 1900-talet upptäckte och dokumenterade de principer som styr hur djur (inklusive människor) lär sig. Årtionden av forskning har lett till utvecklingen av en mycket exakt inlärningsteori som kan användas för att förstå och förutsäga hur, och under vilka omständigheter, de flesta djur lär sig – och som i förlängningen kan hjälpa människor att förändra sitt beteende.

En artikel i tidskriften *Animal Behavior* från 1996 av Bednekoff och Balda presenterar en annan syn på den sociala inlärningens anpassningsbarhet. Studien handlar om beteendet att lagra frön hos Clark's nötkråka (*Nucifraga columbiana*) och den mexikanska skatan (*Aphelocoma ultramarina*). Den förstnämnda är en specialist som gömmer cirka 30 000 frön på olika platser, vilka den återhämtar under vintermånaderna. Den mexikanska skatan lagrar också mat, men är mycket mindre beroende av detta än nötkråkan. Arterna skiljer sig även i social struktur – nötkråkan lever relativt solitärt, medan skatan letar mat i sociala grupper. Experimentet syftade inte bara till att undersöka om fåglarna kunde minnas var de själva hade gömt frön, utan också om de kunde minnas var de sett en annan fågel gömma frön. Upplägget var något komiskt: en gömmande fågel fick röra sig fritt i ett rum med hål i golvet där den gömde frön, medan en annan fågel, observatören, satt i bur och tittade på. Två dagar senare testades både gömmare och observatörer för hur väl de kunde hitta gömda frön jämfört med vad som skulle vara slumpmässigt.

I rollen som gömmare presterade både nötkråkor och de mindre specialiserade skatorna bättre än slumpen. Överraskande nog lyckades *skatobservatörer* lika bra som *skatgömmare*, medan *nötkråksobservatörer* inte presterade bättre än slumpen. Det verkar alltså som om nötkråkan är mycket skicklig på att minnas sina egna gömställen, medan den socialt levande mexikanska skatan är bättre på att minnas – och därmed utnyttja – andras gömmor.

Komplettera sammanfattningen:

Medan nötkråkan är bättre på att lagra frön, är skatan **26**..... beroende av att lagra mat och är därmed mindre specialiserad på denna förmåga, men mer **27**.....
För att undersöka deras beteende när det gäller att lagra och hitta sina gömmor, utformades ett experiment för att testa de två fåglarna i deras förmåga att minnas var de gömt frön. I experimentet gömde den ena fågeln frön i marken, medan den andra **28**.....
Resultatet visade att nötkråkan och den mexikanska skatan presterade olika i rollen som **29**..... när de skulle hitta gömmor – den observerande **30**..... presterade inte lika bra som sin motsvarighet.

Välj bland orden i rutan. Du ska INTE använda alla orden.

- A. Mindre
- B. Skata
- C. Solitär
- D. Social
- E. Gömmare
- F. Observatör
- G. Minnesbild
- H. Tittade
- I. mer

Del 4 – Lucktest

Fyll i luckorna i nedanstående meningar. Skriv enbart ETT ord i varje lucka. Välj bland orden i rutan. Du ska INTE använda alla orden.

beklagar – avgörande – nedgång – förena – fruktade – tillgång – förutsägbar – anslag

- Myndigheten beviljade ett extra stort **31**..... till klimatomställningsprojektet.
- Debatten ansågs vara **32**..... för hur opinionen skulle utvecklas inför valet.
- Talaren försökte **33**..... deltagarna genom att lyfta fram gemensamma mål.
- Presidenten **34**..... djupt det inträffade och uttryckte sitt stöd till offren.
- Den misstänkte **35**..... konsekvenserna av ett offentligt avslöjande och vägrade samarbeta med pressen.

Slut på testet!